

MARY SCHOON

Tilly Tod

ABCOUDE

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK

PROLOOG

In de verte slaat een kerkklok twee heldere slagen. Het geluid sterft weg in de donkere nacht. Een boerenwagen komt de dorpsstraat in rijden. Het dampend paard wordt ingehouden en een man springt lenig van de bok. Zijn scherpe ogen spieden om zich heen. Dan neemt hij het kistje dat de hele weg naast hem heeft gestaan in zijn sterke knuisten en sluipt er vier huizen verder mee. Hij gaat de hoge stoep op en zet het voor de brede voordeur neer. Gehurkt blijft hij zitten en hij loert schuin naar de huizen aan de overkant. Hoorde hij iets ritselen, bewoog daar een gordijn? Onbeweeglijk zit hij, maar hij kan niks vreemds ontdekken. Hij glimlacht om zijn eigen angst. Zijn hart is nog nooit zo tekeergegaan. Het hoopje in het kistje kreunt en maakt zuiggeluidjes. Met zijn wijsvinger strijkt hij over het kale bolletje. Hij schrikt van zijn paard, dat ongeduldig begint te schrapen, niet gewend aan de jute zakken die zopas om zijn hoeven zijn geknoopt. Snel maakt de man dat hij bij de wagen komt en hij zet zijn laars op het opstapijzer, maar bedenkt

zich. In één sprong neemt hij nogmaals de stoep en hij buigt zich weer over het kistje. Hij draait het een halve slag om zodat de wind er geen vat op kan krijgen en trekt het gordijn iets hoger op. Even aarzelt hij, maar dan buigt hij zich voorover en kust hij het pasgeboren kind. Voor de tweede maal maakt hij dat hij bij zijn wagen komt. Het eerste stuk laat hij het paard rustig stappen, maar zodra hij het dorp verlaat, springt hij van de bok en rukt hij de knopen uit de touwen van de vier sloffen. Met een zwaai gooit hij de zakken en touwen achterin. Weer hoog op de bok maant hij het paard aan tot draf. Telkens kijkt hij achterom, maar nergens is er een licht opgegaan of heeft een gordijn bewogen. Dan knalt de zweep en galoppeert de jonge, zwarte hengst over de verlaten wegen. De man is tevreden, niemand heeft hem gezien en dat was precies de bedoeling.

De moeder zit achter haar immense bureau. Ze doopt haar pen met gouden punt in de inkt en schrijft haar zoveelste bedelbrief. *12 februari 1927. Nogmaals doe ik nederig een beroep op uw vrijgevigheid.* De pen krast over het grauwe papier. Met regelmaat doopt ze de punt in de inkt, ze kiest haar woorden zorgvuldig, voltooit zin na zin. Niet dat het altijd wat oplevert, maar een enkele keer mag ze niet klagen en wil zo'n zuinige boer nog wel eens een royaal gebaar maken. Dan wordt er een aardig bedrag in een envelop bij de voordeur afgeven. Van sommigen is ze zelfs verzekerd van een jaarlijkse bijdrage. Die kopen haar zwijgen. Dat zijn de viezeriken die hun handen niet konden thuishouden en hun bastaard hier in het geniep geboren lieten worden. Van haar verwachtten die dikke boeren discretie. Ze konden het krijgen, maar niet voor niks. Ze zal er wel voor zorgen dat zulke zaken niet vergeten worden. Een minzaam

lachje speelt om haar mond. Wie zijn handen brandt, zal het voelen ook.

De winter is vroeg in dit jaar. Met al die kou en gebreken glijdt het geld als zand door haar vingers, en nog is er overal gebrek aan. Kijk trouwens eens hoe ze erbij loopt. Het is godgeklaagd! Ze heeft een nieuwe wollen jas nodig met bijpassende hoed. De hakken van haar kalfsleren schoenen zijn zo scheef afgesleten dat ze het straks nog in haar rug krijgt. Ze geniet aanzien, haar zondagse kerkgang moet indruk maken. Zij, het boegbeeld van het weeshuis. Ze kijkt haar kamer rond. Een nieuw tapijt zou geen overbodige luxe zijn. Het kleed ligt er al achttien jaar, het is tot op de draad versleten. Ze durft amper nog bezoek te ontvangen. Verdient ze niet beter? Is ze geen halve heilige dat ze zich om deze elendelingen bekommert? Is ze niet als een kloek die haar vleugels spreidt over de verworpenen van de samenleving? Doet zij niet alles wat in haar vermogen ligt om voor deze stumpers te zorgen? Kan zij het helpen dat ze elk jaar dikker wordt omdat ze enkel al groeit van een slok water? Het valt niet mee om in je eentje een weeshuis te runnen met één huishoudster en een lege portemonnee. Nee, laat

niemand zeggen dat ze het gemakkelijk heeft. Ze schooit wat af bij meneer pastoor, maar die profiteur zit op zijn geld als een bok op een haverkist. En hoe vaak heeft ze zich al verne-derd bij die herenboeren wanneer ze langsging om haar wezen te slijten? Ze moeten ze niet! Boeren hebben harde koppen, kennen geen medelijden, willen er geen opvreter bij. Ja, als die knapen twaalf zijn, sterk en recht van lijf en leden, dan kunnen ze komen, maar voor niks. Luxepaarden en werkpaarden, zo zit het leven in elkaar. Zelf heeft ze ook zo'n raspaardje in haar stal. Tilly Tod. Een weerbarstig, trots ding, maar haar handen staan niet verkeerd. Ze heeft er een werkpaard van gemaakt. En als ze deze meid op een kort bit blijft laten rijden, kan ze nog jaren plezier aan haar beleven. Ze legt haar pen neer, wappert de brief droog en schuift hem zorgvuldig in de envelop.

Tilly ligt op haar knieën en schrobt de vloer. Eerst heeft ze de slaapzalen boven gedaan en nu glanst de gang beneden ook weer als een spiegel. Maar ze is moe, zo moe. Op de klok halverwege het plafond is het kwart voor twaalf. De lucht van kool maakt haar misse-

lijk. Of het nu kool, gestoofde uien, natte jassen of de overvolle emmers in de wc's zijn, het stinkt hier altijd. Ze moet opschieten; mevrouw De Wild, de huishoudster, klaagt maar al te graag. Tilly recht haar rug en gaat staan. Haar benen slapen van het lange knielen. Een raar gevoel dat prikkelt, net of ze over broodkruimels loopt. Trudie, die vandaag de deuren moest soppen, zit al op haar te wachten in het achterste raamkozijn. Samen lopen ze naar het boenhok. Tilly kijkt schuin naar het andere meisje. Ze is jaloers op die fijne trekken, dat dikke, blonde haar en dat volle figuur. Trudie is twee jaar jonger dan zij, maar zoveel vrouwelijker. Zelf heeft ze weinig om mee te pronken: ze is mager, haar haren hangen in vette pieken op haar schouders en ze heeft vaak van die ziekelijke blauwe kringen onder haar ogen.

‘Volgende week ben ik vertrokken,’ fluistert Trudie en ze kijkt Tilly veelbetekenend aan.

‘Hoezo vertrokken?’

‘Ik ga op een boerderij in de Beemster werken. De boerin van Zorg en Hoop kwam vorige week om een meid. Ze koos mij. Ik mag in betrekking voor dag en nacht. Een gulden in

de week met kost en inwoning toe en ik krijg een eigen kamertje. Ik mag het nog aan niemand vertellen, dus mondje dicht.'

Het bloed trekt uit Tilly's gezicht. Zij had die baan moeten krijgen! Ze gunt het Trudie, daar niet van, maar zij had hier al lang weg moeten zijn. Hoe vaak is ze niet tegen de moeder uitgevallen dat zij onderhand aan de beurt is? Maar die lacht haar recht in haar gezicht uit. Ze haat het mens erom! In haar bed smeekt ze Onze-Lieve-Heer om een plek waar ze geplaatst kan worden, bij mensen die om haar geven, gewoon een thuis waar ze gelukkig kan zijn, maar God heeft het zeker te druk met andere, belangrijker zaken. Die laat haar maar aanmodderen. Die laat haar hier maar rennen en sloven. Nee, zo mag ze niet denken, dat is niet eerlijk. God kan het ook niet helpen dat de moeder zo'n loeder is. De moeder die het altijd zo weet te regelen dat zij, Tilly, er net niet is als mensen om een kind komen. De meesten willen trouwens een baby, desnoods een peuter, maar toch gebeurt het weleens dat er iemand om een meid komt. Dat zijn buitenkansjes, die moet je met beide handen aangrijpen. Ze weet wel waarom ze haar niet kwijt willen. Zij is hier de werkster,

de wasvrouw, de strijkster, de naaister, de rechterhand van mevrouw De Wild, lekker goedkoop want ze vraagt nooit om een cent.

Achttien jaar geleden is ze in een kistje hier voor de deur gezet, gewikkeld in een gordijn van rode en gele roosjes en liggend op een dikke laag stro, net een jonge hond. Er zat een briefje op haar blote lijf waar in de gauwigheid *Ze heet Tilly* op was geschreven. De moeder heeft nog navraag in de omgeving gedaan of iemand die nacht iets gezien of gehoord heeft, maar geen mens kon haar iets vertellen. Ze hebben haar Tod genoemd, omdat ze niks anders aanhad dan dat ene gordijn. Ze was een gemakkelijk kind en huilde zelden. Toen ze drie was, hielp ze andere kinderen al met wassen en aankleden. Ze was snel van begrip, sloofde zich uit in allerlei klusjes om maar bij de moeder in de gunst te komen, wat nooit lukte. Die klusjes werden werkjes en die groeiden uit tot de baan die ze nu heeft.

‘Er komt nog weleens iemand om jou,’ zegt Trudie, die wel in de gaten heeft dat haar nieuwtje verkeerd valt. Tilly snuift. Het zou wat! Ze laten haar toch niet gaan. Alle meisjes van haar leeftijd en jonger zijn al vertrokken

en hebben nu een betrekking. Ze had willen studeren, ze was een goede leerling, maar na vijf klassen vond de moeder het genoeg. Alleen de jongens mogen een vak leren, die moeten later de kost verdienen. Samen met Gert is ze de oudste hier. Ooit is Gert meegenomen door mensen uit de stad. Na een paar maanden brachten ze hem al terug, omdat hij de hele boel bij elkaar schreeuwde. Op het laatst hield hij 's nachts de halve straat wakker met zijn geblèr. De kersverse ouders hadden zich een leuker kind voorgesteld en ruilden hem in. Daarna durfde de moeder hem niet meer mee te geven, want hier huilde hij nooit. Gert is een lieverd, een vrolijke praatjesmaker, maar loop hem niet voor de voeten, want dan verandert hij in een driftkikker! Maar bij de moeder kan hij in d'r hoedje poepen. Hij werkt alweer een paar jaar bij de timmerman op het dorp. Prachtig werk levert hij af, zijn handen maken wat zijn ogen zien. Elke avond weet hij wel wat grappigs te vertellen over wat hij die dag heeft beleefd. Laatst moest hij met zijn baas een keldertrap plaatsen op een landgoed. Die kelder lag vol flessen wijn en in het drooghok hingen halve varkens en zijden spek! Toen zijn baas even de